

hranijo delo *Officii blaženie devi Marie in Misal hrvacki* (1531), njegov nekdanji lastnik je bil Janez Vajkard Valvasor.

Zanimalo nas je, koliko del slovenskih avtorjev hranijo. Na seznamu je Bohoričeva slovnica *Arcticae horulae succesivae* (1584), hrvaški prevod *Postile*, pri katerem so sodelovali Primož Trubar, Anton Dalmatin in Stjepan Konzul (1562) ter dve knjigi, verjetno različni izdaji znamenitega dela o Rusiji – *Rerum Moscovitarum commentarii* (1556) izpod peresa Žige Herbersteina.

V seznamu smo zaman iskali slovenski Dalmatinov prevod Svetega pisma, čeprav v vseh popisih naše protestantike kot eno izmed njegovih hranilišč navajajo tudi Metropolitansko knjižnico. Nekoč je bil njegov lastnik Valvasor. Po primerjavi obeh katalogov, ki ju je objavil isti avtor – Vladimir Magić, smo ugotovili, da Valvasorjevih knjig iz 16. stoletja v novem katalogu ni. Ponovno objavljati opis 337 knjig, kar predstavlja četrtno fonda, verjetno res ne bi bilo smiselno, a vendar bi moral avtor na to v uvodu posebej opozoriti. Dodatno je zavajajoče, ker pri enem delu pa nastopa Valvasor kot nekdanji lastnik. Opis Misala je tudi v *Bibliotheci Valvasoriani*, kar kaže na to, da knjiga ni bila slučajno umeščena na kakšno drugo mesto v knjižnici in je le zato predstavljena tudi v novem katalogu.

Tako moramo zaključiti, da smo dobili popis še enega fonda knjig iz 16. stoletja, kar je v svetu storilo že nekaj knjižnic, a žal smo morali navesti tudi nekaj pomanjkljivosti tega obsežnega dela.

Anja Dular

Napoleon na Jadranu = Napoleon dans l'Adriatique. Ur. Janez Šumrada. Koper : Založba Annales; Univerza na Primorskem, Znanstveno-raziskovalno središče Koper; Zgodovinsko društvo za južno Primorsko; Sveučilište u Zadru, 2006. 400 strani. (Annales Majora).

Članki v pričujoči monografiji so nastali na osnovi referatov z mednarodnega znanstvenega posveta »Dvestoletnica Napoleonove vladavine ob vzhodnem Jadranu / Bicentenaire du regne de Napoléon Ier en Adriatique orientale«, saj so jih avtorji zasnovali kot njihovo nadaljevanje, dopolnitev in poglobitev ter jih tako spremenjene predložili v objavo. Mednarodni znanstveni posvet je v organizaciji Univerze na Primorskem (Koper, Slovenija), Sveučilišta v Zadru (Hrvaška), Archives nationales de France (Pariz, Francija), Zgodovinskega društva za južno Primorsko (Koper, Slovenija) ter Fundacije Tanje in dr. Janeza Šumrade (Ljubljana, Slovenija) potekal med 8. in 10. decembrom 2005 v Kopru in Zadru. Monografijo krasi ugledna mednarodna zasedba, zastopani so namreč avtorji iz Francije, Italije, Hrvaške, Črne Gore ter seveda Slovenije. Vsekakor je potrebno posebej izpostaviti francoske avtorje, saj večina med njimi spada med najbolj priznane raziskovalce Napoleonovega obdobja, prav vsi pa so trenutno v vrhu francoske zgodovinske vede. Najuglednejši med njimi je tudi v Sloveniji zelo dobro poznani Michel Vovelle, z Institut de Paris ter pariške Sorbonne. Prav tako s Sorbonne prihaja Jacques Olivier Boudon, ki ob tem raziskuje še na Institut Napoleon, na katerem deluje tudi Michel Kerautret, Jacques Rémi Dahan pa je raziskovalec na Centre national de recherche scientifique v Parizu.

Prispevki se časovno ukvarjajo z obdobjem, ki sega od druge polovice 18. stoletja, prek obdobja Ilirskih provinc ter vse do padca zadnjih francoskih postojank ob vzhodnojadranski obali v prvih mesecih leta 1814, prostorsko pa bi jih, kot izhaja že iz naslova same monografije, lahko umestili na jadransko območje, kar obenem zaobjema tudi ozemlje Furlanije. Kot izvemo v predgovoru, ki sta ga prispevala Janez Šumrada in Darko Darovec je bilo to »obdobje ...v znamenju nenehnih vojn, gospodarske krize, a tudi velikih načrtov o družbeni modernizaciji in integraciji naštetih ozemelj v tedanjo francosko Evropo; zaradi izjemne kratkosti obdobja Napoleonove prevlade velika večina načrtovanih reform ni nikoli postala realnost, tiste, ki so jih vendarle pričeli uvajati pa v glavnem niso preživele konca francoske nadoblasti«.

Prvi članek je podpisal Michel Kerautret, nosi pa naslov »Napoleon in beneška dediščina«. V njem avtor razpravlja o Napoleonovi »orientalni politiki«, v okvir katere so v širšem smislu spadala tudi bivša beneška in osmanska ozemlja na Jadranu. Roberta Corbellini je prispevala članek pod naslovom »Furlanija pod Napoleonovo oblastjo: ozemlje, vodilni stanovi ter institucije med beneško tradicijo in državnimi reformami«. Obdobje francoske zasedbe Furlanije, med leti 1805 in 1813, je zaznamovalo oblikovanje novega vojaškega in civilnega aparata, prihod novih uradnikov ter vpeljava novih zakonov in institucio-

nalnih reform, s čimer se je začel oblikovati politično-administrativni model sodobne države 19. stoletja. Avtorica v prispevku poda analizo značilnosti tega modela, da bi omogočila lažje razumevanje reakcij – tako nasprotovanj kot podpore – furlanske družbe, ki je morala odgovoriti na pritisk vrhovnih oblasti. Prispevek Janeza Šumrade nosi naslov »Poglavitne poteze napoleonske politike v Ilirskih provincah«. V njem avtor kompleksno obdela pomembnejše aspekte francoske oblasti na območju Jadrana. Članek Darka Darovca, »Napoleonovo Italijansko kraljestvo (1805–1809) in spremembe na zakonodajnem in pravosodnem področju v Istri«, se posveča predvsem spremembam, ki jih je na območju Jadrana prinesel Napoleonov zakonik (Code Napoleon). Razmeroma korenite spremembe, ki jih je v Istro vnesla Napoleonova oblast, so, po mnenju avtorja, dodobra pretresle istrsko tradicionalno skupnost ter tako povzročile številne družbene premike in nemalokrat odpore širših slojev prebivalstva. Salvator Žitko je prispeval članek »Vloga istrskega prefekta Angela Calafatija v kontekstu ekonomskih in družbenih sprememb v Istri v letih 1806–1809«. Calafatijeva taktična spretnost pri vodenju Istrskega departmaja naj bi se kazala v aplikaciji političnega principa »amalgama«, se pravi izrazite napoleonske taktike, ki se je po eni strani izogibala demokratičnega ekstremizma, po drugi strani pa težila k pritegovanju vseh progresivnih in ustvarjalnih družbenih sil in vidnejših osebnosti. Calafati ni izgubil izpred oči vpliva redne administrativne prakse v ekonomskem in družbenem položaju pokrajine in je znal izkoristiti vse najbolj oportune indikacije za izvajanje praktičnih ukrepov za mobilizacijo lokalnih resursov, bodisi naravnih, materialnih kot človeških. Aleksander Panjek je v prispevku »Gradbeni boom s francoskim koncem: Trst 1760–1809«, svojo raziskovalno pozornost namenil mestu Trstu. Rast in razvoj tega mesta nista takoj sledila političnim in gospodarskim ukrepom, ki so uvedli konsistentne davčne in druge olajšave ter omogočili javna dela na infrastrukturi z namenom, da bi privabili nove stanovalce in zlasti trgovce. Kljub temu je Trst v roku sedmih desetletij, to je od tridesetih let 18. do prvih let 19. stoletja, začel naglo rasti in kasneje prešel v fazo naglega gospodarskega vzpona, saj je privatno gradbeništvo v Trstu prešlo od gradnje majavih lesenih barak do monumentalnih palač, ki stojijo še danes. Slaven Bertoša je v članku »Navzočnost Francozov v Puli v dobi francoske uprave« obdelal primere doseljencev iz Francije v Pulju glede na gradivo matičnih knjig. Paolo Foramitti v svojem delu »Otok Gradež – pomorska vojna 1805.–1814« največji poudarek posveti bitki pri Gradežu leta 1812, ki se občasno predstavlja tudi kot bitka pri Piranu, glede na to, da se je zgodila na morskemu področju med tema dvema obalnima mestoma. Josip Vrandečić je v prispevku »Dalmatinski frankofili 1806–1813: zgodovina revolucionarne psihologije«, potrdil, da se je za časa francoske uprave (1806–1813) v Dalmaciji okrepil moderni meščanski sloj, okrepljen z italijanskimi uradniki, vojaki in trgovci, ki so s Francozi prišli v pokrajino. Posamezni lokalni dalmatinski liberalci so tako pohiteli v novonastale francoske urade, z namenom prispevati k vzpostavitvi moderne dalmatinske družbe, temelječe na svobodi delovanja in mišljenja. Marko Trogrlić v prispevku »Šolstvo v Dalmaciji za časa francoske uprave. Poročila Vincenza Dandola o ustroju javnega poučevanja v Dalmaciji (1806.-1809.)« prikaže problematiko šolstva, predvsem njegovega zamišljenega ter stvarnega ustroja in delovanja v obdobju francoske uprave, na štirih izobraževalnih nivojih – na ravni ljudskega, srednjega, visokega ter cerkvenega šolstva, v dveh glavnih fazah – od 1807. do 1810. in od 1810. do konca francoske uprave v Dalmaciji 1813. leta. Almerigo Apollonio v članku »Na jugovzhodnih mejah napoleonskega cesarstva: bivša beneška Albanija«, posebno pozornost posveča poročilom Luigija Pauluccija o stanju v Boki Kotorski, medtem ko Anita Mažibradić v članku »Boka Kotorska za časa Napoleonove vladavine« poda obsežen pregled dogajanja na tem območju v letih 1807–1813, Darko Antović pa v prispevku »Kulturne razmere v Kotorju za časa francoske vladavine« analizira vpliv francoske kulture na tem območju. Jacques Olivier Boudon v prispevku »Glavni guverner Ilirskih provinc Marmont in njegovi spomini« obravnava tendenco pozabe njegove vloge pri izgradnji napoleonskega sistema, saj se je legenda o njem osredotočala predvsem na njegovo »izdajo« leta 1814. Marmont je nato v svojo obrambo izdal »Spomine« (*Mémoires*), ki so bili redigirani od leta 1828 oziroma, bolj verjetno, po letu 1830. Prispevek tako poskuša ponovno preučiti Marmontova dejanja v Ilirskih provincah, v luči njegovih spominov, da bi se bolje razumelo, kakšen pomen je ta izkušnja imela v rekonstrukciji njegove osebne zgodbe. To pa obenem predstavlja tudi pomemben način za razumevanje njegovega lastnega pogleda na to regijo ter na njegova tamkajšnja dejanja. Michel Vovelle v svojem članku obravnava obdobje Josepha Fouchéja v Iliriji skozi pogled Fouchéja samega, glede na mesto, ki ga zaseda v življenjski poti samega pripovedovalca, vendar tudi glede na to, kakšno vednost nam lahko prinese o Iliriji leta 1813 in o okoliščinah njene izgube, vseskozi izhajajoč iz tega pogleda. Jacques Remi Dahan v članku »Charles

Nodier v Ilirskih provincah», podaja »kritični inventar« o zvezah, ki jih je sklenil, ne toliko zaradi biografskih podatkov, temveč da bi ugotovil, kaj je Nodier prevzel iz določenih lokalnih virov. Obenem Dahan poizkuša dognati kaj pomeni Ilirija v književnem ustvarjanju Charlesa Nodierja ter zanj osebno. Egon Pelikan je svoj prispevek naslovil »Francozi na Goriškem. Vojaške operacije, zasedba in uprava«, v njem pa obravnava novo nastali položaj po francoskem prevzemu Goriške, na področju državne uprave, sodstva, šolstva, vprašanju uradnega jezika, cerkve, gospodarstva in splošnih družbenih razmer. Zadnji članek, z naslovom »Sence Napoleonovega mita pri Slovencih«, je prispeval Stane Granda. Po njegovih ugotovitvah je Napoleonov mit v slovenski zgodovini povezan z avstrijsko-francoskimi vojnami konec 18. in v začetku 19. stoletja, nastajati pa je verjetno začel neposredno po koncu Ilirskih provinc. Pomen tega mita je predvsem to, da je opravil pomembno vlogo gibal družbenih sprememb.

V končni oceni je potrebno poudariti, da monografija »Napoleon na Jadranu« glede na mednarodno zasedbo in znanstveno odličnost avtorjev ter vsebinsko bogatost člankov, predstavlja temeljno delo za poznavanje Napoleonovega obdobja na Jadranu ter je obenem pomemben prispevek k raziskovanju zgodovine Napoleonovega nasploh. Samo upati je, da bo delo naletelo na zaslužen in ustrezen odmev v slovenski in mednarodni znanstveni javnosti.

Klemen Pust

Jure Gašparič, SLS pod kraljevo diktaturo: Diktatura kralja Aleksandra in politika Slovenske ljudske stranke v letih 1929-1935. Ljubljana : Modrijan, 2007. 304 strani.

Sodelavec Inštituta za novejšo zgodovino Jure Gašparič je z doktorsko disertacijo, ki jo je junija 2006 obranil na Filozofski fakulteti Univerze v Ljubljani, prvi v slovenskem zgodovinopisju celovito obdelal razvoj in delovanje Slovenske ljudske stranke (SLS) od uvedbe kraljeve šestojanuarske diktature leta 1929 do njenega ponovnega vzpona na oblast junija 1935, torej »eno bolj skrivnostnih poglavij« v zgodovini SLS in njenega nespornega prvaka dr. Antona Korošca, ki je tudi v tem času pokazal, da dobro obvlada »politično matematiko« (7). Slovensko zgodovinopisje je problematiki strankarskega pluralizma, programov in delovanja številnih strankarskih subjektov od ustanovitve jugoslovanske države leta 1918 do leta 1929 posvetilo že precejšnjo pozornost, le fragmentarno pa je obdelana usoda političnih strank katoliškega, liberalnega in socialističnega tabora po prepovedi delovanja političnih subjektov s plemenskim oziroma narodnim in verskim obeležjem z diktaturo. Ugotovitev, da je navedena problematika zlasti za prvo polovico tridesetih let doslej »relativno slabo raziskan del« (8) slovenske zgodovine, je v predgovoru utemeljil z navedbo skromnega števila slovenskih in jugoslovanskih zgodovinopisnih monografij oziroma piscev, ki so posvetili njenim posameznim vidikom večjo pozornost. V njem je obrazložil tudi kriterije, po kateri je monografijo smotno razdelil v pet problemsko-kronoloških sklopov, pri čemer je posebej opozoril na dejstvo, da »tako s stališča jugoslovanske notranjepolitične dinamike kot s stališča nekdanje SLS« predstavlja nastop vlade nove režimske stranke Jugoslovanske radikalne zajednice (JRZ), v katero je vstopila tudi SLS, »večjo prelomnico kot kraljeva smrt« oktobra 1934 (10).

Monografska predstavitev položaja SLS po prepovedi delovanja v Dravski banovini oziroma jugoslovanski Sloveniji v širšem državnem okviru je bila s hevrističnega vidika zelo zahtevna naloga, kajti ob dejstvu, da obstoj strankinega arhiva ni znan, tudi osrednje strankino glasilo Slovenec zaradi ostre cenzure ni moglo biti tako pomemben vir, kot je bilo v obdobju relativne svobode tiska pred diktaturo. Tako je moral Gašparič v različnih arhivskih fondih in zbirkah, domačem in tujem časopisju, memoarski in zgodovinopisni literaturi ter drugem gradivu poiskati ustrezne podatke za čimbolj celovito osvetlitev obravnavane tematike, kar je v predgovoru ponazoril z ugotovitvijo, da je disertacija »sestavljena raznoterih koščkov«, ki jih je bilo treba smotno povezati in skrbno analizirati.

V uvodnem poglavju je Gašparič pregledno, predvsem po relevantni literaturi, nekaj vprašanj pa tudi po virih, prikazal značilnosti razvoja slovenskega katoliškega političnega tabora od konstituiranja leta 1890 do kraljeve diktature leta 1929 s prelomnico z razpadom habsburške monarhije in nastankom jugoslovanske države leta 1918. V njem je posebej poudaril, da si je katoliška SLS zagotovila »odločilen vpliv na Slovenskem že v času Avstro-Ogrske, zlasti po uvedbi volilne reforme 1907« in ga je nato obdržala tudi vsa obdobja do prepovedi delovanja leta 1929. Poudaril je, da je stranka v tem času zlasti